

AL-CHISAAL

(CECHY CHARAKTERU)

(Wybór hadisów)

**Abu Dza'far Muhammad ibn 'Ali ibn Ba-
ba'ajh al-Qummi (Szejjh Saduk)**

Tłumaczenie: Arkadiusz Miernik

STOWARZYSZENIE JEDNOŚCI MUZUŁMAŃSKIEJ

2020

Copyright by **Arkadiusz Miernik**

Stowarzyszenie Jedności Muzułmańskiej

(Instytut Muzułmański)

Warszawa 2020

www.al-islam.org.pl

www.shiapoland.com

www.facebook.com/shiapoland

Nadzór wydawniczy:

Mahmud Taha Żuk

skład:

Hanna Wiśniewska

ISBN 978-83-947993-6-6

٢٠٨٥

بالحمد لأول من تكلم
من السماء لعلها العالم تامة
القبها المحذرين بعد في الأرض
الأسلا والمسلمين العالم الترشا والفضل
الشمس التي جلت في جفجف محبت
عليه في حق من موافق من باب
الشمس جملته عليه

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي جعلنا من أولادنا نبيًا ونفردنا بالالهة في قسطه البشاع على معرفته كل الالسن عن صفته
الأنبياء عن وقت الذي علمنا صفات الطواقين وجعل من عاقبة الهدى ومن فالامثلة في الخلق
اجتمعين ولا العبر لجميع العالمين واشهدان لا اله الا الله وحده لا شريك له شهادة مقترنة بوجده
والغيب كرامتنا ما من من نوبه واشهدان محمدًا عبده ورسوله صطفاً به الله واودعه وما اودع به
وعنه بكتاب حجة على عباده واشهدان علي بن ابي طالب صبه وخير الخلق بعد والفاضل بامر والداي الى
سبيلنا نعلم المؤمنين وسيدنا الوصيين واولي الناس بالنبين ولنا زوجة فاطمة الزهراء سيدة
ذات الناموس ورازحة الحسن والحسين والائمة الهدي وعلام النبي ورجح الله على هكل
الذي اواشاهدان من نبيهم بخلاف عنهم هلك صلوات الله عليهم وعلى ارحامهم واجتاهم
رحمة الله وكرامة ما بعد في رحمة الله عليهم من صفات في فنون
العالم كتابا واعلموا عن صفته كتابه يشمل على الاعداد والحضال المحمودة والمه من دون جعلت في
تصفه نفعاً اكثر الطال العلم والراعية الرفقة التي الى الله جل الله به يصف هذا الكتاب النبا
لنواريز اعشاق في الفوز من حارة جوان لا يجتنب في ما املته رجونه من سبطه ومثله على كل شئ
فلهربا **ابو الجليل** قال الشيخ الجليل ابو جعفر محمد بن علي بن الحسين بن موسى بن بابويه القمي
القمي وصفه في الكتاب **ابو العباس** محمد بن ابراهيم بن اسحق الطالقاني رضي

عنه
عليه السلام
وصفة الطواقين
والانبياء
الاجتمعين
والغيب
وكرامتنا
وعنه بكتاب
سبيلنا نعلم
ذات الناموس
والائمة الهدي
وعلام النبي
ورجح الله
على هكل
الذي اواشاهدان
من نبيهم
بخلاف
عنهم
هلك
صلوات
الله
عليهم
وعلى
ارحامهم
واجتاهم
رحمة
الله
وكرامة
ما
بعد
في
رحمة
الله
عليهم
من
صفات
في
فنون
العالم
كتابا
واعلموا
عن
صفته
كتابه
يشمل
على
الاعداد
والحضال
المحمودة
والمه
من
دون
جعلت
في
تصفه
نفعاً
اكتر
الطال
العلم
والراعية
الرفقة
التي
الى
الله
جل
الله
به
يصف
هذا
الكتاب
النبا
لنواريز
اعشاق
في
الفوز
من
حارة
جوان
لا
يجتنب
في
ما
املته
رجونه
من
سبطه
ومثله
على
كل
شئ
فلهربا
ابو الجليل
قال
الشيخ
الجليل
ابو جعفر
محمد بن علي
بن الحسين
بن موسى
بن بابويه
القمي
القمي
وصفه
في
الكتاب
ابو العباس
محمد بن ابراهيم
بن اسحق
الطالقاني
رضي

عنه

(Pierwsza strona XIX-wiecznego wydania „Al-Chisaal”, znajdującego się w zbiorach Narodowej Biblioteki Indii)

Wstęp

Drugim po Koranie tekstem źródłowym islamu są hadisy, czyli przekazy zawierające wypowiedzi i anegdoty z życia Proroka Muhameda, pokój z nim. Nie stanowią one jednej księgi, ale rozległy materiał przekazywany początkowo ustnie, a następnie zebrany przez wielu kompilatorów w wielu różnych książkach. Szyizm, czyli drugi co do wielkości nurt islamu, uznając dwunastu Imamów z rodu Proroka za jego następców, zbierał również przekazy tych dwunastu postaci, uważając je za równie autorytatywne w kształtowaniu zasad religii. Oto owi Imamowie, których słowa pojawiają się również w niniejszej książce:

1. Ali ibn Abi Talib
2. Hassan ibn Ali
3. Husejn ibn Ali
4. Ali ibn Husejn Sadżdżad
5. Muhammad al-Bakir
6. Dża'far as-Sadik
7. Musa al-Kazim
8. Ali al-Rida
9. Muhammad al-Dża'lad
10. Ali al-Hadi
11. Hassan al-Askari
12. Imam al-Mahdi

Czterema podstawowymi zbiorami hadisów (określanymi łącznie mianem „*Kutub al-Arba'a*”) są dla szyitów:

1. „Al-Kafi” Szejcha Al-Kulainiego
2. „Tahdhib al-ahkam” Szejcha Al-Tusiego
3. „Al-Istibsar” Szejcha Al-Tusiego
4. „Man la jahdhuru al-faqih” Szejcha Al-Saduka (czyli autora zbioru, z którego pochodzi wybór hadisów w niniejszej książce)

Szejjch Saduk

„Saduk”, czyli „wiarygodny” bądź „prawdomówny”, to przydomek, uzyskany na podstawie reputacji. Prawdziwe jego imię i nazwisko brzmiało Abu Dża’far Muhammad ibn ‘Ali ibn Babałajh al-Qummi. Nazwisko Babałajh sugeruje pochodzenie perskie (jest to zarabizowana forma perskiego nazwiska Babujah). Urodził się on w irańskim mieście Qum, dokładna data jego urodzin nie jest znana ale przyjmuje się, że było to po roku 305 Hidżry, najprawdopodobniej w roku 306 (923 AD). Urodził się za życia Abil Qasima Husejna ibn Ruh Nałbachtiego, trzeciego namiestnika dwunastego Imama. Jego ojciec, Ali ibn Babałajh Qummi (zm. 939), był jednym z prominentnych uczonych religijnych miasta Qum tego okresu. To pod jego okiem, oraz innych uczonych Qum, studiował młody szejjch Saduk. W późniejszym okresie swojego życia, kiedy sam był już uznanym uczonym, został zaproszony przez Rukn al-Da’la z panującej rodziny Bujjidów do miasta Rej, by nauczać tam islamu. W Rej mieszkał od 347 AH (958 AD). Stamtąd wyruszył w podróż do Maszhadu (w 352/963), podróżował też do Niszapuru, Bagdadu, Kufy, Balch i Samarkandy, po podróżach tych wracał zawsze do Rej. Wszędzie gdzie podróżował zbierał przekazy od Proroka i Imamów i studiował z miejscowymi uczonymi. Zmarł w 381/991 w wieku około siedemdziesięciu lat, pochowany jest w Rej (dzisiejsza dzielnica Teheranu) w skromnej świątyni, odnowionej w 1238/1822 na rozkaz Fatha Alego, władcy dynastii kadżarskiej.

Przeszedł do historii jako jeden z najbardziej poważanych autorytetów szyickiej tradycji teologicznej. Wśród jego uczniów byli kolejni giganci klasycznej myśli szyickiej: szejjch Al-Mufid i Szarif al-Murtada.

Nadżaszi w swoim dziele „Al-Ridżal” przypisuje mu autorstwo prawie 200 książek (choć z pewnością nie jest to kompletna lista, nie ma na niej bowiem np. „Man la jahduruh al-faqih”); Al-Tusi przypisuje mu 300 dzieł, z których, jak mówi, posiada 43. Większość przypisywanych mu prac nie zachowała się, wiemy o nich jedynie z wykazów książek oraz wzmianek u późniejszych autorów. Szereg książek zachował się jednak i wszedł do kanonu najistotniejszych dzieł teologii i prawa szyizmu. Charakter dzieł szejjcha Saduka odzwierciedla jego preferencję hadisów jako ważniejszych od teologii spekulatyw-

nej, większość z nich to więc zbiory hadisów z jedynie minimalnymi komentarzami z jego strony. Głównym wyjątkiem od tej reguły jest „Al-Itikadat”. Oto najważniejsze dzieła Saduka:

„Man la lahduruh al-fakih” - Tytuł przetłumaczyć można jako „Gdy nieobecny jest uczony” a wziął się on stąd, iż jest to praca obejmująca prawie wszystkie aspekty *fikh* (prawodawstwa) w formie gotowej do użytku przez przeciętnych szyitów.

„Al-Amali” - zbiór wykładów Babałajha, jakie wygłaszał w każdy wtorek i piątek przebywając w Niszapurze w latach 367-68/978-79, podczas których przekazywał głównie hadisy Proroka i Imamów.

„Ilal al-Szarai” - zbiór hadisów skupiających się na filozofii prawa islamu, wyjaśniających powody objawienia poszczególnych praw.

„Itikadat al-Imamija” („Dogmaty szyizmu imamickiego”) - podsumowanie głównych koncepcji teologicznych szyickiej szkoły islamu.

„Ma’ani al-achbar” - posługując się hadisami Saduk wyjaśnia w tym dziele znaczenie wielu fundamentalnych, a czasem niejednoznacznych terminów tradycji muzułmańskiej (np. znaczenie basmali, zwrotu „subhanallah”, czy džihadu)

„Ujun achbar al-Rida” - księga zawierająca przekazy od ósmego Imama, al-Ridy.

„Kitab al-Tauhid” - praca zawierająca przekazy objaśniające temat monoteizmu, natury Boga i Jego atrybutów oraz tematy takie jak determinizm i wolna wola.

„Al-Chisaal”, z którego pochodzi niniejszy wybór, zawiera hadisy na różne tematy, głównie jednak jest to etyka i dobre cechy charakteru. Dzieło cechuje nietypowy układ - hadisy zostały w nim ułożone według numerów, jakie się w nich pojawiają, w drugim rozdziale znajdziemy więc np. hadis o dwóch cechach każdego szyity, w trzecim rozdziale przekaz o trzech cechach, jakie posiadać powinien każdy wierzący, w piątym o pięciu oznakach wiary, w szóstym o sześciu rzeczach, jakie trzeba robić, by dostać się do Raju, w siódmym o siedmiu rzeczach zakazanych przez Proroka, w ósmym o ośmiu grupach ludzi, których modlitwy nie zostaną przyjęte, itd. Ostatni rozdział

dotyczy liczby tysięcy oraz więcej i kończy się hadisem o stworzeniu przez Boga miliona różnych światów.

Całkowita liczba hadisów zawartych w „Al-Chisaal” wynosi 1255, rozdziałów jest natomiast 26. Wszystkie hadisy przytoczone są z pełnym *isnadem* (łańcuchem przekazu).

Etyka Islamu

Nawet pobieżna lektura „Al-Chisaal” pokazuje jak istotną pozycję ma w islamie etyka i kultywowanie dobrych cech charakteru. Etyka określana jest w islamie terminem *achlak*, od arabskiego słowa „*chulk*”, które można przetłumaczyć jako „usposobienie”, „natura” bądź „charakter”. W jednym ze słynnych hadisów Prorok Muhammad stwierdza wręcz, że kształtowanie ludzkiego charakteru jest centralnym punktem jego proroczej misji: „Zostałem wysłany by udoskonalić dobry charakter (*achlak*)”. Według tradycji muzułmańskiej na charakter człowieka składają się: *fitra* (naturalny stan w jakim stworzył człowieka Bóg), *ada* (zwyczaj, powtarzanie czynności i nawyków) oraz świadome wysiłki człowieka na rzecz pracy nad sobą. Islam wypracował więc dziedzinę zwaną *Ilm al-Achlak* („wiedza o etyce”), rozumianą tradycyjnie jako „rozpoznawanie chorób serca oraz ich leczenie”. Dziedzina ta wymienia listę złych i niepożądanych cech charakteru oraz sposoby ich przezwyciężania, a także listę pożądaných cech i sposobów ich kultywowania. Praktyczną gałęzią *Ilm al-Achlak* jest *Tazkija al-nafs* (dosłownie „oczyszczanie duszy”), czyli ciągła praca nad kierowaniem swojej *fitra* ku dobru w duchu koncepcji *ihsan* (islamska koncepcja dążenia we wszystkich dziedzinach życia do piękna i doskonałości). Jak mówi Koran:

Na duszę i na Tego, który ją ukształtował! I dał jej skłonność - do nieprawości i bojaźni Bożej. Pomyślność osiągnął ten, kto ją oczyścił, lecz poniósł stratę ten, kto ją zaciemnił! (91:7-10)

Rafał Berger

Kto naprawdę jest szalony?

Pewnego dnia Prorok, pokój z nim, przechodził obok grupy ludzi i spytał dlaczego się tam zgromadzili. Oni wskazali mu na człowieka, który najprawdopodobniej był epileptykiem i powiedzieli: „Zgromadziliśmy się wokół niego, jest szaleńcem”. Prorok powiedział: „Czy mam wam powiedzieć kto naprawdę jest szalony? Szalony jest ten, kto unosi się dumą, patrzy na ludzi kątem oczu, wzrusza ramionami wywyższając się nad innymi, chce trafić do Raju, choć ciągle popełnia grzechy, ludzie nie czują się przed nim bezpiecznie i nikt nie spodziewa się po nim niczego dobrego. Ktoś taki jest szalony. Ten człowiek, wokół którego się zgromadziliście, jest po prostu chory”.

Czyje modlitwy pozostaną bez odpowiedzi?

Imam Dżafar as-Sadik, pokój z nim, powiedział:

Pośród ludzi, których modlitwy wrócą do nich samych, są: ludzie, którym Bóg dał zaopatrzenie, o które prosili, oni jednak rozdali to i teraz proszą o więcej; mężczyźni przeklinający swoje żony i traktujący je niesprawiedliwie; oraz ludzie, którzy siedzą w domu modląc się o zaopatrzenie, nic w tym kierunku nie robiąc - tych spyta Bóg: „Czy nie ustanowiłem dla was sposobów utrzymywania się?”

Jak nie zdobywać szacunku?

Imam Ali, pokój z nim, przekazał, że Prorok, pokój z nim, powiedział:

Najgorszymi ludźmi z mojej ummy będą ci, którzy respektowani są tylko ze strachu przed ich podłością. Ten, kto szanowany jest tylko ze strachu nie jest jednym z nas.

Kto może zachęcać do czynienia dobra?

Imam Dżafar as-Sadik, pokój z nim, powiedział:

Zachęcać do dobra i przestrzegać przed złem może ten, kto posiada trzy cechy: robi to, do czego zachęca i nie robi tego, przed czym przestrzega;

zachowuje umiar w zachęcaniu do dobra i przestrzeganiu przed złem; zachęcając do dobra i przestrzegając przed złem czyni to z życzliwością.

Co pozostawisz po sobie?

Imam Dża'far as-Sadik, pokój z nim, powiedział:

Sześć rzeczy przyniesie korzyść wierzącym nawet po ich śmierci: dziecko modlące się o przebaczenie grzechów rodziców, książka jaką po sobie pozostawią, drzewo jakie zasadzą, studnia jaką wykopią, dobroczynne dzieło jakie rozpoczną i zaczęta przez nich dobra tradycja kulturowana po ich odejściu.

Aspiruj do dziesięciu szlachetnych cech

Imam Dża'far as-Sadik, pokój z nim, powiedział:

Jest dziesięć szlachetnych cech, które powinniście starać się mieć. Nie wszyscy je mają, syn może je mieć choć nie ma ich jego ojciec, niewolnik może je mieć gdy nie ma ich człowiek wolny. Oto one: odwaga w bitwie, szczerłość w mowie, zwracanie tego, co wam powierzono, odwiedzanie krewnych, podejmowanie gości, karmienie ubogich, odwdzięczanie się za przysługi, szanowanie i bycie życzliwym dla sąsiadów, szanowanie i bycie życzliwym dla przyjaciół i przede wszystkim skromność.

Traktuj innych tak, jak nakazał ci Bóg, nawet jeśli to twoi wrogowie

Imam Dża'far as-Sadik, pokój z nim, powiedział:

Bądź cierpliwy wobec tych, którzy źle ci życzą. Tych, którzy są nieposłuszni Bogu w odniesieniu do ciebie najlepiej traktować będąc posłusznym Bogu w odniesieniu do nich.

Pięć etapów wiedzy

Pewien człowiek spytał Proroka, pokój z nim: „Wysłanniku Boga, jakie są etapy wiedzy?”, na co Prorok odrzekł:

Najpierw zachowywanie milczenia w obecności mędrców. Potem słuchanie tych, którzy mają wiedzę. Następnie zapamiętywanie tego, co oni mówią, potem uczynki zgodne z tą wiedzą i dopiero potem przekazywanie tej wiedzy innym.

Kto jest twoim prawdziwym przyjacielem?

Imam Dżafar as-Sadik, pokój z nim, powiedział:

Przyjaźń ma pewne cechy. Nie uważaj kogoś, kto nie posiada tych cech za swojego prawdziwego przyjaciela. Po pierwsze, powinien być z tobą szczery do tego stopnia, że jego znana publicznie osobowość i jego prywatna, ukryta osobowość są dla ciebie tym samym. Po drugie, powinien traktować twoje dobre imię jak swoje własne, a złe jak swoje własne. Po trzecie, powinien pozostać tą samą osobą nawet wtedy, gdy posiadasz bogactwo lub wysoką pozycję. Po czwarte, nie powinien odmawiać ci tego, co jest w stanie ci dać. Po piąte, powinien być przy tobie w ciężkim dla ciebie czasie.

O co pytany będzie sługa boży?

Imam Ali, pokój z nim, przekazał, że Prorok Muhammad, pokój z nim, powiedział:

W Dniu Zmartwychwstania sługa boży zostanie spytany o cztery rzeczy zanim będzie mógł iść dalej: jak spędził swoje życie, jak spożytkował swoją młodość, jak zarabiał na życie i na co to wydawał oraz czy kochał mnie i ludzi mojego domu (*ahl al-bejt*).

Co czyni religię silną?

Imam Ali, pokój z nim, powiedział:

Cztery rzeczy czynią religię silną: mówiący szczerze uczeni, którzy zachowują się zgodnie ze swoją wiedzą; zamożni, którzy nie skąpią pomocy tym, którzy podążają za religią; ubodzy, którzy nie sprzedają swojej wiary za cenę tego świata oraz ludzie bez wiedzy, których nie powstrzymuje przed jej poszukiwaniem arogancja. Kiedy uczeni

ukrywać będą swoją wiedzę, zamożni skąpic będą swego majątku, ubodzy zaprzędawać będą swoje życie wieczne za życie tego świata, a pozbawieni wiedzy będą zbyt aroganccy by jej poszukiwać, świat będzie w odwrocie. Niech w takich czasach nie zwodzi was rosnąca liczba meczetów i duża liczba chodzących do nich ludzi. Ktoś spytał wtedy Imama: „O Przywódco Wierzących, jak żyć w takich czasach?”, na co Imam odrzekł: Niech wasze relacje ze światem będą powierzchowne. Człowiek otrzyma tylko to, na co sobie zasłużył i życie wieczne spędzi wśród tego, co sobie upodobał. Oczekujcie ukojenia od Boga Najwyższego.

Co daje nam przywiązanie do tego świata?

Imam Dżafar as-Sadik, pokój z nim, powiedział:

Kto zbyt przywiązuje się do tego świata, zostaje z ciągłym żalem, nieosiągalnymi aspiracjami i niespełnionymi marzeniami.

Mądrość głupca i głupstwo mędrca

Imam Ali, pokój z nim, przekazał, że Prorok, pokój z nim, powiedział:

Są dwie dziwne rzeczy, które trzeba znieść: przyjęcie mądrego słowa z ust głupca i wybaczenie głupiego słowa mędrcomu.

Obowiązki, które trzeba wypełnić nawet wobec podłych

Imam Dżafar as-Sadik, pokój z nim, powiedział:

Są trzy rzeczy, które trzeba uczynić bez wymówek. Zwracajcie co wam powierzono, niezależnie od tego czy należy to do człowieka dobrego czy podłego. Dotrzymujcie obietnic, niezależnie od tego czy zostały złożone człowiekowi dobremu czy podłemu. Traktujcie swoich rodziców życzliwie, niezależnie od tego czy są ludźmi dobrymi czy podłymi.

Trzy cechy, które zbliżą do Boga w Dniu Zmartwychwstania

Imam Dżafar as-Sadik, pokój z nim, powiedział:

Trzy grupy osób będą blisko Boga w Dniu Zmartwychwstania: ci, którzy nie wyładowują swojej złości na swoich podwładnych; ci, którzy nie faworyzują jednych ludzi kosztem innych; oraz ci, którzy mówią prawdę niezależnie od tego czy jest ona w ich interesie czy nie.

Czego lepiej unikać?

Prorok Muhammad, pokój z nim, powiedział:

Piękny dom w Raju czeka człowieka, który unika kłótni nawet wtedy gdy ma rację, unika kłamstwa nawet wtedy gdy żartuje oraz ma dobre usposobienie.

Dwa typy osób, których należy się wystrzegać

Imam Ali, pokój z nim, powiedział:

Wystrzegajcie się dwóch typów osób: elokwentnych grzeszników, którzy ukrywają swoje zepsucie za pięknym językiem oraz rozmodlonych ale bezrozumnych, którzy ukrywają swoją ignorancję za religijnymi rytuałami. Tacy ludzie są źródłem skłócenia.

Po czym rozpoznać doskonałość wiary?

Imam Sadżdżad, pokój z nim, powiedział:

Doskonałość wiary muzułmanina widać po następujących pięciu cechach: nie plecie bzdur, nie jest kłótniwy, jest wytrwały, cierpliwy i ma dobre usposobienie.

Dwie pary oczu bożego sługi

Imam Sadżdżad, pokój z nim, powiedział:

Sługa boży ma dwie pary oczu: jedną, którą widzi sprawy tego świata i swojej religii oraz drugą, wewnętrzną parę oczu, którymi widzi sprawy życia wiecznego. Gdy Bóg życzy swojemu słudze dobrze, otwiera jego wewnętrzne oczy, które znajdują się w jego sercu. W innych przypadkach, Bóg może te oczy zamknąć.

Czego Prorok, pokój z nim, obawia się dla swojej ummy?

Prorok Muhammad, pokój z nim, powiedział:

Najbardziej obawiam się dla mojej ummy trzech rzeczy: błędów popełnianych przez uczonych, hipokrytów próbujących usprawiedliwiać zło Koranem oraz tego świata, który łamie wasze karki, zachowujcie więc wobec niego dystans.

Bóg nie lubi marnotrawstwa

Imam Dżafar as-Sadik, pokój z nim, powiedział:

Bóg kocha umiar, a nie lubi marnotrawstwa. Nie wyrzucaj więc nawet pestki daktyla ani resztek napoju jeśli mogą być do czegoś użyte.

Kiedy szatan jest najbliżej ludzi?

Imam Bakir, pokój z nim, powiedział:

W trzech sytuacjach szatan jest najbliżej ludzi: gdy ogarnia ich gniew, gdy osądzają innych i gdy zostają sam na sam z obcymi kobietami.

Kto będzie potrzebował tego, by Bóg się nad nim zmiłował?

Imam as-Sadik, pokój z nim, powiedział:

Jeśli ktoś chce przydobać się ludziom i mówiąc do nich tylko potwierdza co już wiedzą, a unika mówienia im tego z czym się nie zgadzają - oby Bóg znalazł dla niego miłosierdzie.

Złota reguła i jej skutek

Imam Dżafar as-Sadik, pokój z nim, powiedział:

Miłujcie dla ludzi to, co miłujecie dla samych siebie.

W innym miejscu powiedział: Kto traktuje innych jak samego siebie będzie zadowolony z tego jak inni traktują jego.

Pięć oznak wierzącego

Imam Sadżdżad, pokój z nim, powiedział:

Oto pięć rzeczy, po których poznamy wierzącego: pobożność kiedy nikt go nie widzi, dobroczynność w czasie biedy, cierpliwość w czasie nieszczęścia, wyrozumiałość w czasie gniewu i prawdomówność w czasie strachu.

Całe dobro tego świata

Prorok Muhammad, pokój z nim, powiedział:

Ten, kto budzi się rano ze zdrowym ciałem, zdrowym umysłem i wystarczającą ilością pożywienia na nadchodzący dzień, jest jak ktoś komu dano całe dobro tego świata.

Religia niczym innym jak miłością

Imam Dża'far as-Sadik, pokój z nim, powiedział:

Czy religia jest czymś innym niż miłością? Bóg Najwyższy powiedział: „**Powiedz (Proroku): Jeśli kochacie Boga, to postępujcie za mną, a Bóg będzie kochał was.**” (Koran 3:31)

Prorok Muhammad, pokój z nim, powiedział zaś: Najmądrzejszą cechą po wierze w Boga Najwyższego jest wyrażanie miłości do ludzi.

Dobre usposobienie

Prorok Muhammad, pokój z nim, powiedział:

Dobre usposobienie to połowa religii.

Kto jest prawdziwie wierzącym?

Prorok Muhammad, pokój z nim, powiedział:

Prawdziwie wierzącym jest ten, kto współczuje ubogim i traktuje ludzi sprawiedliwie.

Trzy cechy udoskonalające wiarę

Prorok Muhammad, pokój z nim, powiedział:

Trzy cechy udoskonalają wiarę człowieka: kiedy jest zadowolony, jego zadowolenie nie skłania go do grzechów ani złych uczynków, kiedy jest rozgniewany, jego gniew nie odwodzi go od tego co słuszne, a kiedy jest w pozycji władzy, władza nie skłania go do przywłaszczania sobie tego, co do niego nie należy.

Trzy cechy świadczące o niedoskonałości

Prorok Muhammad, pokój z nim, powiedział:

Trzy cechy świadczą o niedoskonałości: zwracanie uwagi na czyjeś błędy ignorując swoje własne, przestrzeganie innych przed złymi uczynkami, które samemu się popełnia i sprawianie przykrości przyjaciom bez żadnego powodu.

Nie obrażaj się na swego brata zbyt długo

Prorok Muhammad, pokój z nim, powiedział:

Nie jest dozwolone by nie odzywać się do swojego muzułmańskiego brata przez dłużej niż trzy dni.

Cztery rzeczy, które powinna robić umma

Prorok Muhammad, pokój z nim, powiedział:

Moja umma zawsze powinna robić cztery rzeczy: miłować tych, którzy wyrażają skruchę za swe grzechy, współczuć ubogim, pomagać czyniącym dobro i prosić o przebaczenie dla grzeszników.

Cztery oznaki niedoli

Prorok Muhammad, pokój z nim, powiedział:

Wśród oznak niedoli jest niezdolność do płaczu, zatwardziałość serca, zbyt wygórowane ambicje i pragnienie zbyt długiego życia.

Siedem porad Proroka

Abu Dharr powiedział: Prorok, pokój z nim, doradził mi siedem rzeczy: żebym zawsze myślał o ludziach, którzy są w gorszej sytuacji ode mnie, żebym nie porównywał się do tych, którzy są w lepszej sytuacji ode mnie, żebym miłował ubogich i przebywał w ich towarzystwie, żebym mówił prawdę nawet kiedy jest nieprzyjemna, żebym odwiedzał krewnych nawet jeśli oni zerwali ze mną kontakt, żebym nie bał się krytyki tych, którzy krytykują mnie przez wzgląd na Boga, żebym często mówił: „nie ma mocy ani siły prócz Boga Najwyższego”, gdyż jest to jeden ze skarbów Raju.

Osiem cech wierzącego

Prorok Muhammad, pokój z nim, powiedział:

Wierzący powinien mieć osiem cech: powinien zachowywać swą godność kiedy spadają na niego nieszczęścia, powinien być cierpliwy kiedy jest w tarapatach, wdzięczny wtedy gdy ma dużo błogosławieństw, zadowolony z tego, co dał mu Bóg, powinien być sprawiedliwy nawet wobec swych wrogów, nie powinien być ciężarem dla swych przyjaciół, powinien dobrze korzystać ze swego ciała, ludzie powinni czuć się przed nim bezpiecznie.

Skargi w Dniu Zmartwychwstania

Prorok Muhammad, pokój z nim, powiedział:

W Dniu Zmartwychwstania Koran, meczet oraz moja rodzina złożą skargę do Boga Najwyższego. Koran powie: „O Panie! Źle mnie rozumieli i darli moje kartki”. Meczet powie: „O Panie! Nie używali mnie i marnowali”. Moja rodzina powie: „O Panie! Zabijali nas i wygnali i czynili nas bezdomnymi”. Prorok powiedział: osądzę ich, na co Bóg rzekł: ja ich osądzę.

Dziesięć cech rozumnego

Prorok Muhammad, pokój z nim, powiedział:

Wierzący nie jest inteligentny jeśli nie ma dziesięciu cech: oczekuje się od niego dobra. Nie oczekuje się od niego zła. Wysoko ceni to, co otrzymuje od innych, a pomniejsza w swoich oczach to, co robi dobrego dla innych. Nie nuży go ciągłe pozyskiwanie nowej wiedzy. Nie męczą go prośby potrzebujących. Pokora bliższa jest mu niż duma. Ubóstwo jest w jego opinii lepsze od bogactwa. Jego udziałem w tym świecie jest to, co wystarcza mu na bieżący dzień. Dziesiątą ważną cechą jest to, że uważa wszystkich za bardziej pobożnych od siebie. Ludzie dzielą się na dwie grupy - tych, którzy naprawdę są lepsi od niego i tych, którzy są od niego podlejsi. Powinien być skromny gdy spotyka kogoś, kto jest lepszy i bardziej pobożny od niego, aż osiągnie jego stopień. Kiedy spotyka kogoś, kto wydaje się być podlejszy od niego, powinien powiedzieć sobie: „może jestem tak naprawdę podlejszy od niego lub może on tak naprawdę jest dobrą osobą” - w taki sposób wzrasta jego wiara i pobożność.

Niezaspokojony głód

Imam Dżafar as-Sadik, pokój z nim, powiedział:

Dwa typy głodu nigdy nie zostaną zaspokojone: głód wiedzy i głód pieniędzy.

Dwie cechy wynikające z wiary

Imam Dżafar as-Sadik, pokój z nim, powiedział:

Z wiary wynikają dwie cechy: preferowanie prawdy ponad fałsz, nawet jeśli jest ona przeciw twoim interesom oraz nie mówienie tego, o czym nie ma się wiedzy.

Szacunek dla rodziców i kobiet

Imam Dżafar as-Sadik, pokój z nim, powiedział:

Bądźcie życzliwi wobec swych rodziców jeśli chcecie by wasze dzieci były życzliwe wobec was. Szanujcie godność kobiet jeśli chcecie by inni mężczyźni szanowali godność waszych kobiet.

Najszlachetniejszy dżihad

Prorok Muhammad, pokój z nim, powiedział:

Najszlachetniejszym dżihadem jest słowo sprawiedliwości wypowiedziane przed władcą tyranem.

Najcięższa próba

Imam Dża'far as-Sadik, pokój z nim, powiedział:

Najcięższą próbą na jaką Bóg wystawia swoje sługi jest posiadanie pieniędzy.

Wszystko co posiadasz

Imam Ali, pokój z nim, powiedział:

Wiedz, że jedynie tymczasowo przechowujesz to, co zarabiasz ponad swoje codzienne posiłki.

Prawdziwi bracia

Imam Ali, pokój z nim, powiedział:

Są dwa rodzaje braci: szczerzy i hipokryci. Jeśli znajdziesz szczerego brata, pomagaj mu całym swoim życiem i swoim majątkiem. Bądź przyjacielem jego przyjaciół i wrogiem jego wrogów. Zakrywaj jego wady, a ujawniaj jego dobre uczynki. Wiedz jednak, że tacy bracia są niezmiernie rzadcy. Jeśli zaś chodzi o hipokrytów, zadawaj się z nimi powierzchownie tak jak oni z tobą. Nie oczekuj od nich niczego. Traktuj ich tak jak oni traktują ciebie, będąc wobec nich uprzejmym.

Nie ma wstawiennictwa dla tyranów i fanatyków

Prorok, pokój z nim, powiedział:

Są dwie grupy ludzi, za którymi nie będę wstawiał się u Boga: ci, którzy przyjaźnią się z tyrańskimi władcami i ci, którzy przekraczają granice poprzez religijny fanatyzm.

Partnerzy w ucisku

Imam Ali, pokój z nim, powiedział:

Ci, którzy wiedzą o ucisku, którzy w nim pomagają i którzy są z niego zadowoleni, są partnerami w ucisku.

Rady Proroka dla Imama Alego

Imam Dżafar as-Sadik, pokój z nim, powiedział, że Prorok Muhammad przekazał Imamowi Alemu następujące rady:

O Ali! Przestrzegam cię przed trzema cechami: zazdrość, chciwość i kłamstwo. O Ali! Te trzy czyny są najlepszymi z czynów: sprawiedliwe traktowanie ludzi, życzliwość wobec braci przez wzgląd na Boga najwyższego i pamiętanie o Bogu we wszystkich okolicznościach. O Ali! Wierzący ma trzy źródła szczęścia: odwiedzanie braci, otwieranie postu i modlitwa na zakończenie nocy. O Ali! Brak trzech rzeczy oznacza, że nic co robisz nie jest doskonałe: pobożność, która powstrzymuje cię przed nieposłuszeństwem Bogu, dobry temperament pomagający traktować ludzi z umiarem oraz cierpliwość pomagająca wybaczać ludziom ich ignorancję. O Ali! Trzy rzeczy wynikają z prawdziwej wiary: szczodrość mimo ubóstwa, przyznawanie, że inni mogą mieć rację na twój temat oraz nauczanie wiedzy tych, którzy jej poszukują. O Ali! Trzy cechy wynikają ze szlachetności: dawanie tym, którzy odmawiają tobie, spędzanie czasu z tymi, którzy się od ciebie odcięli i wybaczenie tym, którzy wyrządzili ci niesprawiedliwość.

O kogo zatroszczy się Bóg

Imam Ali, pokój z nim, powiedział:

Bóg zatroszczy się o ziemskie sprawy tych, którzy przygotowują się do życia wiecznego. Bóg upiękniejszy wygląd tych, którzy oczyszczają swoje dusze. Bóg poprawi relacje z ludźmi tym, którzy pracują nad swą relacją z Bogiem.

O rozumnych, głupich i zepsutych

Imam Ali, pokój z nim, powiedział:

Są trzy typy ludzi: rozumni, głupi i zepsuci. Dla rozumnego, religia jest jego drogą, cierpliwość jego naturą, myślenie leży w jego charakterze. Jeśli jest pytany, odpowie. Kiedy mówi, mówi to co słuszne. Kiedy słucha, rozumie. Kiedy przemawia, mówi prawdę. Jeśli ktoś mu ufa, jest wobec niego lojalny. Jeśli jednak spróbujesz nakierować głupiego ku dobru, zaniedba je. Jeśli odwiedzisz go od dobra, pójdzie za tobą. Pokierowany ku ignorancji stanie się ignorantem. Kiedy mówi, często kłamie. Nic nie rozumie. Jeśli nawet próbujesz sprawić by rozumiał, nie zrozumie. A zepsuty, jeśli coś mu powierysz, oszuka cię. Jeśli zostaniesz jego towarzyszem, upokorzy cię. Jeśli mu zaufasz, nie będzie wobec ciebie szczerzy.

Kto najlepiej korzysta z Koranu

Imam Bakir, pokój z nim, powiedział:

Są trzy grupy ludzi czytających Koran. Ci, którzy zrobili z Koranu swoje źródło utrzymania. Używają go by zbliżyć się do możliwych i być wyniosłymi wobec zwykłych ludzi. Są i tacy, którzy czytają Koran i go zapamiętują, nie żyją jednak według jego zasad i przekraczają wyznaczone przez niego granice. Są natomiast również tacy, którzy czytają Koran i robią z niego lek dla swych serc. Używają go w nocy do modlitw oraz za dnia czując głód i pragnienie postu. Używają go do oddawania czci w meczecie i do niepozostawiania w swych wygodnych łóżkach. Bóg Wszechmocny odsuwa od nich nieszczęścia, karze ich wrogów i zsyła im deszcz z nieba. Na Boga, ci ostatni są jednak niezmiernie rzadcy.

Jak traktować ludzi

Imam Ali, pokój z nim, powiedział:

Wystrzegaj się wyniosłości, złego temperamentu i niecierpliwości, bo nie będziesz miał przyjaciół i wszyscy będą cię unikać. Bądź życzliwy wobec ludzi i cierpliwie znoś straty na jakie cię narażają. Bądź szczo-

dry wobec przyjaciół i spędzaj z nimi czas. Wrogów traktuj sprawiedliwie. Chroń swą religię i honor. Jest to lepsze dla twej religii i życia doczesnego.

Nie nadużywaj gościnności

Imam Dża'far as-Sadik, pokój z nim, przekazał od Proroka, pokój z nim:

Gościa powinno się gościć i służyć mu przez trzy dni. Nie zostawaj u swego przyjaciela dłużej niż trzy dni, tak by nie zostało mu nic czym mógłby cię ugościć.

W czym szukać bogactwa, wygody, prostoty i szacunku

Imam Dża'far as-Sadik, pokój z nim, powiedział:

Ludzie pragną w tym świecie czterech rzeczy: bogactwa, wygody, łatwego życia i szacunku. Bogactwa szukaj w zadowoleniu z tego, co posiadasz, nie znajdziesz go w gromadzeniu dóbr. Wygody szukaj w pomniejszaniu liczby swych zmartwień, nie znajdziesz jej mając na głowie wiele zmartwień. Prostoty życia szukaj w małej liczbie zajęć, nie znajdziesz jej mając wiele do zrobienia. Szacunku szukaj w posłuszeństwie Bogu, nie znajdziesz go w zadowalaniu ludzi.

Cztery rzeczy robione na próżno

Imam Dża'far as-Sadik, pokój z nim, powiedział:

Cztery rzeczy robione są na próżno: przyjaźń z ludźmi nielojalnymi, czynienie dobra niewdzięcznym, uczenie tych, którzy nie słuchają i powierzanie tajemnic tym, którzy ich nie strzegą.

Prace, których lepiej nie wykonywać

Imam Kazim, pokój z nim, przekazał od Proroka, pokój z nim, którego ktoś zapytał jaką pracę powinien wykonywać jego syn, który właśnie nauczył się pisać. Prorok odrzekł: jakkolwiek pracę z wyjątkiem pięciu: sprzedawca całunów dla zmarłych, złot-

nik, rzeźnik, sprzedawca ziarna, handlarz niewolników. Ten, kto sprzedaje całuny będzie chciał żeby jak najwięcej ludzi umierało. Złotnik będzie chciał by ludzie tracili u niego jak najwięcej pieniędzy. Zabijanie zwierząt utwardza serce, sprawiając, że rzeźnik jest mniej skłonny do znajdowania w nim przebaczenia dla ludzi. Handlarz ziarnem będzie gromadzić jak najwięcej ziarna samemu, by móc sprzedać je za jak najwyższą cenę. O handlarzach niewolników anioł Gabriel powiedział mi, że są najgorszymi ludźmi wśród wierzących.

Kto nie będzie spać spokojnie

Imam Dża'far as-Sadik, pokój z nim, powiedział:

Pięć osób nie może spać spokojnie: ten, kto planuje przelać czyjaś krew; ten, kto ma za dużo pieniędzy i nie ma komu ich pozostawić; ten, kto chce gromadzić doczesne dobra kłamiąc i oszukując; ten, kto ma duży dług i nie ma jak go spłacić oraz ten, kto ma przyjaciela, który ma go niebawem opuścić.

Dwanaście cech wierzącego

Imam Ali, pokój z nim, powiedział:

Jest dwanaście cech, po których rozpoznaje się wierzącego: szczerłość w mowie, zwracanie tego, co mu powierzono, wierność złożonym obietnicom, jak najmniej dumy i zazdrości, odwiedzanie bliskich, życzliwość wobec słabszych, unikanie niepotrzebnych relacji z płcią przeciwną, szczodrość, dobre usposobienie, cierpliwość i wiedza o tym, jak należycie czcić Boga Najwyższego.

Zasady religii

Spytano Imama Sadżdżada, pokój z nim, jakie są zasady religii, na co Imam odrzekł: mówienie prawdy, sprawiedliwe osądzanie ludzi i spełnianie złożonych obietnic.

Trzy cechy Imama

Imam Dża'far as-Sadik, pokój z nim, powiedział:

Nie zasługuje na bycie przywódcą ten, kto nie ma trzech cech: pobożności powstrzymującej go przed tym, co zakazane, cierpliwości pomagającej mu panować nad gniewem i traktowania tych, którym przewodzi jakby był ich życzliwym ojcem.

Czyje modlitwy pozostaną bez odpowiedzi

Prorok, pokój z nim, powiedział:

Modlitwy czterech grup ludzi nie pozostaną bez odpowiedzi: władców, którzy rządzą sprawiedliwie, ojców gdy modlą się za swych synów, ludzi modlących się w samotności za swych braci oraz ludzi uciskanych.

Cztery cechy jedzenia

Prorok, pokój z nim, powiedział:

Jedzenie powinno mieć cztery cechy: być dozwolone, wielu ludzi może z niego jeść (można się nim dzielić), przed jego zjedzeniem wypowiedziane jest imię Boga, a po jego zjedzeniu dziękuje się Bogu.

Korzystajcie z czterech rzeczy zanim je stracie

Prorok, pokój z nim, powiedział:

Korzystajcie z czterech rzeczy zanim wydarzą się cztery inne rzeczy: korzystajcie z młodości zanim się zestarzejecie, ze zdrowia zanim zachorujecie, z pieniędzy zanim zbiedniejecie, z życia zanim umrzecie.

Komu Prorok obiecał Raj

Prorok, pokój z nim, powiedział:

Jeśli obiecacie mi, że będziecie robić następujące sześć rzeczy, to ja obiecuję wam raj: Nie kłamcie kiedy przytaczacie czyjeś słowa. Nie

łamcie swych obietnic. Zwracajcie co zostało wam powierzone. Nie patrzcie na rzeczy zakazane. Strzeżcie swego honoru. Nie bądźcie uciążliwi dla ludzi słowem ani czynem.

Uczynki, które spełzną na niczym

Imam Dża'far as-Sadik, pokój z nim, powiedział:

Uczynki siedmiu osób spełniają na niczym: uczony z dużą wiedzą, który nie naucza tej wiedzy ludzi i nikt go nie zna. Mądry człowiek, który powierza swój majątek nikczemnym kłamcom, którzy mu go nie oddadzą. Ten, kto ufa ludziom niecznym i nielojalnym. Ten, kto nie ma wobec innych współczucia. Matka, która nie chroni sekretów swych dzieci i rozpowiada je wszystkim. Ten, kto łatwo obwinia swych przyjaciół i braci. Ten, kto nieustannie kłóci się z przyjaciółmi i braćmi.

Porada na życie

Imam Dża'far as-Sadik, pokój z nim, powiedział człowiekowi, który przyszedł do niego po poradę na życie:

Skoro wiesz, że Bóg Najwyższy obiecał ci chleb powszedni, dlaczego tak się martwisz o swoje utrzymanie? Skoro wiesz, że masz wystarczająco chleba, dlaczego jesteś chciwy? Skoro wiesz, że nadchodzi Dzień Sądu, dlaczego chcesz zgromadzić majątek? Skoro wiesz, że Bóg cię nagrodzi, dlaczego jesteś tak skąpy? Skoro wiesz, że istnieje piekielna kara w ogniu, dlaczego popełniasz grzechy? Skoro jesteś pewien swojej śmierci, dlaczego jesteś tak szczęśliwy? Skoro wiesz, że Bóg widzi wszystkie twoje czyny, dlaczego knujesz nieczne plany? Skoro wiesz, że będziesz musiał przejść przez wąski most prowadzący do Raju, dlaczego jesteś tak samolubny? Skoro wiesz, że wszystko dzieje się wyrokiem Boga, dlaczego tak się smucisz? Skoro wiesz, że świat doczesny jest przejściowy, dlaczego tak kurczowo się go trzymasz?

Pięćdziesiąt cech prawdziwych wierzących

Imam Dża'far as-Sadik, pokój z nim, powiedział:

Wśród cech wierzącego znajdujemy następujące: jest silny w swej religii, łagodny, posiada pewność w wierze, pragnie zrozumieć religię, działa po tym jak otrzymał przewodnictwo, jest stały w życzliwości, odwraca się od pożądlivosti, łączy wiedzę z cierpliwością, jest wdzięczny, szczodry w słusznych celach, oszczędny gdy jest zamożny, cierpliwy w czasach biedy, skłonny do wybaczenia gdy ma władzę, jest posłuszny dobrem radom, pobożny z własnej woli, gotowy do dżihadu, modli się nawet wtedy, gdy jest zajęty, okazuje cierpliwość w trudnych czasach, siłę w czasach nieszczęść, znosi rzeczy, których nie lubi, okazuje wdzięczność gdy otrzymuje błogosławieństwa, nie obgaduje nikogo, nie jest wyniosłym, nikogo nie uciska, zachowuje cierpliwość gdy sam jest uciskany, nie zrywa więzów z krewnymi, nie jest leniwy, nie ma złego temperamentu, nie ma twardego serca, jego oczy nie wodzą za pożądlivosciami, nie przejada się, nie ogarniają go żądze, nie jest zazdrosny o innych, nie jest ani chciwy ani rozrzutny ale oszczędny, pomaga uciskanym, ma miłosierdzie wobec potrzebujących, dokłada wysiłków na rzecz innych, podczas gdy innym jest wygodnie dzięki niemu, nie jest przywiązany do tego świata, nie uskarża się ludziom na uciążliwosci tego świata, gdy inni dbają o swoje interesy, on nie przejmuje się przesadnie swoimi, nie ciąży mu bycie cierplivym, nie jest zmienny w swych opiniach, nie rozprasza swojej religii, daje dobre rady tym, którzy o nie proszą, pomaga każdemu, kto jemu pomaga, unika tego, co próżne, obraźliwe lub wynikające z ignorancji. Oto są cechy wierzącego.

Cechy od Boga, Proroka i Imama

Imam Hassan, pokój z nim, powiedział:

Nie jest prawdziwie wierzącym ten, kto nie posiada trzech cech: jedna z nich pochodzi od jego Pana, druga od jego Proroka, a trzecia od jego Imama. Cecha pochodząca od jego Pana to utrzymywanie tajemnic, jak powiedział Bóg Najwyższy: „**On zna dobrze to, co skryte, i nie ujawni nikomu, co u Niego jest skryte**” (Koran 72:26). Cecha pochodząca od Proroka to dobre traktowanie ludzi, jak Bóg nakazał swojemu Prorokowi traktować ludzi z dobrocią i cierpliwością: „**Trzymaj się przebaczenia! Nakazuj dobro, a odsuwaj się od nieświadomych**” (Koran 7:199). Cecha pochodząca od Imamów to

cierpliwość i wytrwałość w czasie trudności i nieszczęść, jak powiedział Bóg: „**i ci, którzy są cierpliwi w nieszczęściu i przeciwności**” (Koran 2:177).

Pięć rodzajów bojaźni bożej

Imam Dża'far as-Sadik, pokój z nim, powiedział:

Jest pięć rodzajów bojaźni bożej: lęk, obawa, drżenie serca, trwoga, bojaźń. Lęk jest dla tych, którzy popełniają grzechy. Obawa jest dla tych, którzy posiadają wiedzę. Drżenie serca jest dla tych, którzy skłaniają się ku Bogu. Trwoga jest dla modlących się, a bojaźń dla uczonych. O lęku Bóg Najwyższy powiedział: „**A tego, który się lęka stanąć przed swoim Panem, czekają dwa Ogrody**” (Koran 55:46). Obawa oznacza, że ludzie uznają swoje uniżenie przed Bogiem, powiedział On: „**obawiają się Boga ludzie mądrzy spośród Jego sług**” (Koran 35:28). Drżenie serca ma miejsce wtedy, gdy człowiek zdaje sobie sprawę z tego, że niewystarczająco służy Bogu, powiedział On: „**ci, których serca drżą kiedy wspomina się Boga**” (Koran 8:2). O trwodze Bóg powiedział: „**wzywali Nas z tęsknotą i trwogą**” (Koran 21:90). Bojaźń jest wtedy, gdy widzi się prawdę w boskich naukach przekazywanych przez uczonych, Bóg powiedział: „**Bóg ostrzega was byście pamiętali Jego samego**” (Koran 3:28). Mówi się, że drżenie serca Proroka było słysząc za każdym razem kiedy się modlił.

Nie czyńcie religii uciążliwą

Imam Dża'far as-Sadik, pokój z nim, powiedział:

Bóg podzielił islam na siedem części i rozdzielił je między ludźmi. Są to wytrwałość, szczerłość, pewność, zadowolenie, lojalność, wiedza i cierpliwość. Kto posiada wszystkie siedem, jego wiara jest silna i kompletna. Niektórzy mają tylko jedną, inni dwie, inni trzy, niektórzy cztery, pięć lub sześć. Nie oczekujcie więc od kogoś, kto ma tylko dwie części czegoś, czego oczekiwaliście od kogoś kto ma trzy części. Oczekiwanie od ludzi zbyt wiele może za bardzo ich obciążać i odciągać ich od religii. Bądźcie cierpliwi, traktujcie ludzi życzliwie

i ułatwiają im ich zadania. Podam wam przykład. Pewien muzułmanin miał sąsiada, z którym się przyjaźnił. Pokazywał mu piękno islamu i w końcu człowiek ten został muzułmaninem. Następnego dnia ten pierwszy człowiek poszedł do domu swego sąsiada i poprosił go by poszedł z nim na modlitwę poranną do meczetu. Poszli razem i po porannej modlitwie on poprosił swego przyjaciela, by został z nim w meczecie by recytować Koran do wschodu słońca. Potem powiedział mu, że dobrze byłoby tego dnia pościć i czytać Koran do południa. Nowy muzułmanin zgodził się. Po modlitwie południowej i popołudniowej powiedział mu: zostańmy już na modlitwę wieczorną, a potem pójdziemy do domu. Zgodził się. Po modlitwie nocnej poszli do domu. Następnego dnia poszedł ponownie do domu sąsiada, by poszedł z nim do meczetu. Sąsiad powiedział: „Zostaw mnie w spokoju. Ta religia jest zbyt trudna, nie mogę w niej pozostać”. Nie naciskajcie więc na ludzi. Pamiętajcie, że rządy Umajjadów opierały się na sile, na mieczu i na ucisku. My zaś rządzymy ludzkimi sercami i robimy to za sprawą cierpliwości, życzliwości, ostrożności, dobrego towarzystwa, pobożności i dokładania starań. Tym zachęcajcie ludzi do swej religii.